

Η λατινική Επισκοπή Μυλοποτάμου (1211-1646) και η έδρα αυτής στον οικισμό Επισκοπή στον Πάνω Μυλοπόταμο

Μάνος Γοργοράπτης

Εκκλησιαστική διαίρεση

Μετά την ανακατάληψη της Κρήτης απ' τους Βυζαντινούς, το 961,η παλαιά επισκοπή Ελευθερνών (ή Ελευθέρνης) μετονομάστηκε σε Αυλοποτάμου ή Μυλοποτάμου. Προς την κατεύθυνση αυτή εργάστηκε στην περιοχή του Ρεθύμνου στις αρχές του 11ου ο Όσιος Ιωάννης ο Ξένος, που οικοδόμησε ναούς και ίδρυσε την Ιερά Μονή Μυριοκεφάλων, στο ομώνυμο χωριό. Υπάρχουν δε, δύο εκδοχές για την πρώτη έδρα της επισκοπής. Η πρώτη αφορά το χωριό Πάνορμο (ή Καστέλι), επίνειο της Ελεύθερνας και η δεύτερη, τον οικισμό Επισκοπή στον Πάνω Μυλοπόταμο που το 1925 αποτελούσε την έδρα της ομώνυμης κοινότητας μαζί με τους οικισμούς Αγ. Ιωάννης, Δαφνέδες, Κεφάλι και Μούσες και που σήμερα συγκροτούν την τοπική κοινότητα Επισκοπής Ρεθύμνης, της δημ. ενότητας Κουλούκωνα του δήμου Μυλοποτάμου.

Το 1998 το ΥΠ.ΠΟ. χαρακτήρισε τον ι. ναό του Αγ. Ιωάννη, αρχαίο μνημείο. Ο δε, οικισμός χαρακτηρίστηκε απ' το ΥΠ.ΠΟ. ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, το 2001, αφενός γιατί εκεί σώζονται σημαντικά κτίσματα της περιόδου της Ενετοκρατίας στην Κρήτη (2 νερόμυλοι, κρήνη, επισκοπικό μέγαρο, μέγαρο στρατιωτικής αρχής) και αφετέρου, γιατί μαρτυρείται εκεί συνεχής κατοίκηση σ' όλες τις γνωστές απογραφές των οικισμών της Κρήτης, όπως στου Giacomo Foscarini, το 1577, στου Pietro Castrofilaca, το 1583, στου Ναχγιέ Μυλοποτάμου το 1650, στου Χουρμούζιου το 1842, στην απογραφή του Δήμου Αβδανητών του 1879 κ. αλλού.

Η εκκλησιαστική αυτή περιφέρεια διατηρήθηκε και κατά την ακόλουθη περίοδο της Ενετικής κυριαρχίας. Σύμφωνα με τον **Κων. Λαμπρινό,** οι πολιτικές επιλογές των Βενετών, που αποσκοπούσαν στην εδραίωσή τους στο νησί, υπαγόρευαν την κατάργηση της ορθόδοξης ιεραρχίας, την επίσημη αναγνώριση του ρωμαιοκαθολικού δόγματος και το διορισμό λατίνων επισκόπων, στη θέση των ορθοδόξων. Οι Ενετοί κατάργησαν και απομάκρυναν τους ορθόδοξους επισκόπους. Διατήρησαν όμως, την εκκλησιαστική διαίρεση και τα ονόματα των Επισκοπών για να δείξουν δήθεν, ότι συνέχιζαν την παράδοση. Κυρίως όμως, γιατί έτσι σε κάθε επισκοπική έδρα δημιουργούνταν κατάλληλες προϋποθέσεις για μια πιο ευχερή διαποίμανση. Για τους λόγους αυτούς συναντούμε και κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας, τις ίδιες επισκοπές, αλλά με λατίνους επισκόπους, οι περισσότεροι απ' τους οποίους δεν έμεναν στις έδρες των επισκοπών.

	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ	ΕΔΡΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
1.	«Calamonensis Episcopatus» - «Επισκοπή Καλαμώνος» •Αντικατέστησε την «Επισκοπή Λάμπης ή Λάππας» •Απ' τα μέσα του 16ου αι. επικράτησε η ονομασία: «Επισκοπή Ρεθύμνης»	Μεγάλη Επισκοπή
2.	«Ariensis Episcopatus» - «Επισκοπή Α(γ)ρίου» •Αντικατέστησε την «Επισκοπή Άνω και Κάτω Συβρίτου (Αμαρίου) •Μετατοπίστηκε κατ' άλλους βορειότερα •Κατ' άλλους ονομάζεται «Επισκοπή Οάξου (Αξού)» •Συγχωνεύτηκε με την Επισκοπή Ρεθύμνης, το 1551 επί πάπα Ιουλίου Γ'	Βιράν (= έρημος, κατεστραμμένη) Επισκοπή
3.	«Milopotamensis Episcopatus» - «Επισκοπή Μυλοποτάμου» •1577 Vesc(ova)to di Milopotamo (F. Barozzi) •1583 Vescovado di Milopotamo (P. Gastrofilaca) •1630 Piscopi di Milopotamo (Basilicata) •1650 Ναχιγιές Μυλοποτάμου •1842 Μιχ. Χουρμούζιος •1859 Κ. Κριτοβουλίδης •1879 Δημ. Αβδανητών κ.ά.	Το Πάνορμο ή η Επισκοπή στον Πάνω Μυλοπόταμο

Οι επισκοπές αυτές ήταν: α) η Επισκοπή Καλαμώνος που αντικατέστησε την Επισκοπή Λάμπης ή Λάππας, με έδρα αρχικά τη Μεγάλη Επισκοπή για την οποία απ' τα μέσα του 16ου αι. επικράτησε η ονομασία «Επισκοπή Ρεθύμνης», β) η Επισκοπή Α(γ)ρίου, που αντικατέστησε την Επισκοπή Άνω και Κάτω Συβρίτου (Αμαρίου), που μετατοπίστηκε βορειότερα και κατ' άλλους την επισκοπή Οάξου (= Αξού) με έδρα την Βιράν Επισκοπή της επαρχίας Μυλοποτάμου, που συγχωνεύτηκε με την Επισκοπή Ρεθύμνης το 1551 επί πάπα Ιουλίου Γ' και, γ) η Επισκοπή Αυλοποτάμου με έδρα την Επισκοπή. Το χωριό αναφέρεται απ' τον F. Barozzi, το 1577, ως Vesc(ova)to di Milopotamo. Στην ενετική απογραφή του 1583, απ' τον Καστροφύλακα, όπως είπαμε, αναφέρεται ως Vescovado di Milopotamo με 205 κατοίκους. Ο Βασιλικάτα την καταγράφει, το 1630, ως Piscopi di Milopotamo και στην τουρκική απογραφή του 1671 αναφέρεται ως Piskopi, με την υποχρέωση πληρωμής 30 χαρατσιών.